

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ (ÖÖG) NEDİR?

Farklı tanımlar incelendiğinde, özel öğrenme güçlüğü'nün (ÖÖG) sözlü veya yazılı dili anlama ya da kullanma, matematiksel işlemleri yapma, hareketleri koordine etme ya da dikkati yöneltme becerilerini olumsuz etkileyen bir yetersizlik olduğu görülmektedir. Aslında ÖÖG çok küçük yaşlarda oluşmaya başlayabilmekte ancak bu yetersizlik genellikle çocuk okul çağına gelene kadar fark edilmemektedir.

Eğitim ve sağlık alanları başta olmak üzere farklı disiplinlere ait kaynaklarda değişik ÖÖG tanımları yer almaktadır. Fakat uzmanlara göre ÖÖG ile ilgili aşağıdaki ortak belirlenmiş betimlemeler şu şekilde sıralanmaktadır:

- ÖÖG olan bireyler akademik başarı ve gelişimde zorluklar yaşamaktadırlar.
- Bireyin gösterdiği öğrenme potansiyeli ile gerçek öğrenme performansı arasında tutarsızlık bulunmaktadır.
- ÖÖG olan bireyler dengesiz bir gelişim örüntüsü sergilemektedir (dil gelişimi, fiziksel gelişim, akademik gelişim ve/veya algısal gelişim).
- Öğrenme problemleri çevresel yoksunluklardan/ dezavantajlardan kaynaklanmamaktadır.
- Öğrenme problemleri zihinsel yetersizlikten ya da duygusal bozukluklardan kaynaklanmamaktadır.
- ÖÖG bireyin okuma, yazma, konuşma, heceleme, matematiksel işlemleri yapma ve mantık yürütme becerilerini etkileyebilmektedir. Ayrıca ÖÖG olan birey; dikkat, hafıza, koordinasyon, sosyal beceriler ve duygusal olgunlaşma alanlarında sorun yaşayabilmektedir. Bu alanlardan birinde ya da birden fazlasında sorun yaşıyor olabilir. Hangi alanda sorun olduğuna göre disleksi (okuma bozukluğu) , diskalkuli (matematik bozukluğu),disgrafi, dispraksi olarak adlandırılır ve bu alana uygun öğrenme stratejisi uygulanır.

- ÖÖG olan bireyler normal zekâ seviyesine sahiptirler ve hatta bazen üstün zekâlı olabilmektedirler.
- ÖÖG olan bireyler farklı yeteneklere sahip olabilirler. Bazı akademik alanlarda zorluklar yaşarken bazılarında hiçbir zorluk yaşamayabilirler.
- ÖÖG bireyin ya algısal becerilerini (beynin gelen bilgileri işleme becerisini) ya da ifade etme becerilerini (bilgiyi pratik beceriler şeklinde kullanabilme becerilerini; örneğin, okuma, yazma, matematiksel işlemleri yapma, vb.) olumsuz şekilde etkilemektedir.

Öğrenme güçlüğü'nün tanısının konulması ÖÖG riski taşıyan öğrencilere yönelik yapılacak yardımların ilk adımını oluşturmaktadır. Ancak resmi tanı vermeden önce ÖÖG riski taşıyan öğrencilerin bazı ön değerlendirmelerden geçirilmesi gerekmektedir. Bir diğer deyişle, ÖÖG'nin tespit edilmesine yönelik bazı ön bilgilerin toplanması gerekmektedir. Bu ön bilgilerin toplanması hem uzmanlar tarafından daha sağlıklı bir değerlendirme sürecini sağlayacak, hem de öğrencilerin gereksiz yere tanı almalarını önleyecektir.

Her ne kadar öğrenme güçlüğüne yönelik belirtiler belirgin olsa da, ÖÖG bir çocuktan diğerine büyük farklılık göstermektedir. Bir çocuk okumada sıkıntı yaşayarak erken belirtileri gösterirken, bir başka çocuk matematik alanında zorluk yaşayabilmektedir. Matematikte başarılı bir çocuk ise anlamada güçlük yaşayabilmektedir. Yukarıda belirtilen problemler çeşitlilik göstermesine rağmen hepsi tek bir çatı altında ÖÖG altında toplanmaktadır.

b u ya ziy i
Ok um akt a zo r
I an abi lir si n . fa k a t
an cak b u se ki lde B E ni anla
ma n ko Lay laş ir.

Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Genel Özellikleri

ÖÖG olan öğrenciler için tek bir gruptan bahsetmek mümkün değildir. Erkeklerde ÖÖG tanısı alma oranı kızlara göre yaklaşık 3 kat daha fazladır. Uzmanlar için en büyük zorluk ÖÖG olan çocukla, çalışmadığından dolayı akademik zorluk yaşayan (tembel olarak nitelenen) çocuğu ayırt edebilmektir. Zihinsel kapasite açısından ÖÖG olan öğrenciler ortalama veya ortalama üstü IQ puanına sahip olmaktadır. Fakat ÖÖG olan öğrencilerin neredeyse tümü bir ya da daha fazla alanda akademik başarısızlık yaşamaktadır.

Özel öğrenme güçlüğü olan bireylerde en sık görülen 10 özellik;

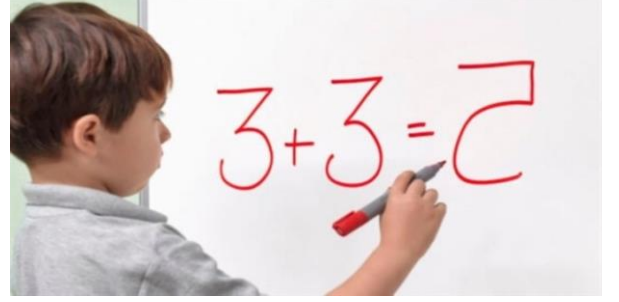

ÖÖG olan bireylerde belirgin fiziksel özellikler, hareketler, kesin bir genetik yapı veya başka özel belirtiler bulunmamaktadır.

Alanyazında ÖÖG'nin en belirgin 10 özelliği olarak şunlar sayılmaktadır:

- 1- Önemli gelişimsel alanlarda gecikme
- 2- Dürtüsellik – düşünmeden hareket etme
- 3- Duygusal dalgalanma – duygularda hızlı değişim (ağlarken birden gülmeye başlama gibi)
- 4- Genel koordinasyon eksikliği
- 5- Dikkat bozukluğu
- 6- Algı-motor bozukluğu
- 7- Bellek ve düşünme bozuklukları
- 8- Belirgin akademik problemler (özellikle okuma ve matematik alanlarında)
- 9- Konuşma ve konuşma seslerini öğrenme bozuklukları

10- Merkezi sinir sistemi düzensizliği ve bozukluğu belirtileri.

Yasal Düzenlemeler Ve Eğitim Hakkı

Sadece ÖÖG konusunda oluşturulmuş yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Fakat Anayasamızın 42. maddesinde yer alan “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” ifadesi ile 10. maddesinde yer alan “Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ifadeleri ÖÖG olan öğrenciler dahil tüm özel gereksinimli öğrenciler için uygun eğitim sağlanması gerekliliği vurgulamaktadır. Ayrıca 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 12. maddesinde yer alan “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür.” ifadesi ile Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde özel eğitimin temel ilkeleri arasında yer alan “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitimlerine öncelik verilir.” ifadesi ÖÖG olan öğrenciler dahil özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle birlikte eğitim almaları gerekliliğini ifade etmektedir.

Öğrenme güçlüğü terimi ülkemizde ilk defa 1975 yılında özel eğitimle ilgili çıkarılan bir yönetmelikte kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla terimin içeriği değişmiştir ve son olarak MEB’nin 2006 yılında çıkarmış olduğu Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ÖÖG olan bireyler şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak ifade edilmektedir.”

Ayrıca ÖÖG olan öğrencilere yönelik başarı değerlendirmesinin nasıl yapılması gerektiğine dair bir ifade Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 24. maddesinde şu şekilde yer almaktadır:

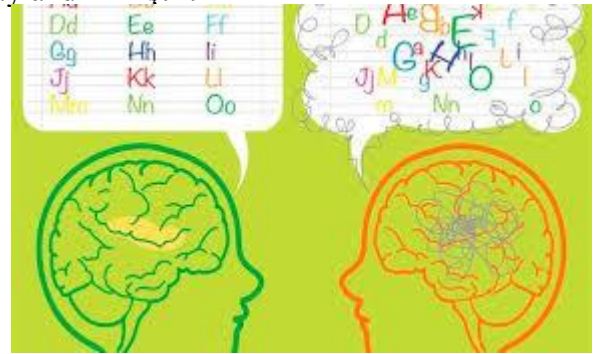
“Yazma güçlüğü olan öğrenciler ve özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin

değerlendirilmesi sözlü, sözlü ifade de güçlük yaşayan öğrencilerin değerlendirilmesi ise yazılı olarak yapılır. Yazılı ve sözlü ifade etme becerilerinde yetersizliği olan bireyler ise davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla değerlendirilir.”.

Ülkemizde ÖÖG olan öğrenciler için MEB tarafından bazı çalışmalar yapılmaktadır. MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü ve Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında ‘Özel Öğrenme Güçlüğü Destek Eğitim Programı’ hazırlanmış ve bu program Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2009 yılından itibaren özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde kullanılmak üzere onaylanmıştır. Bu destek eğitim programı öğrenmeye ve okuma-yazmaya hazırlık ve okuma-yazma temel becerilerini geliştirmeyi, matematikle ilgili temel beceri ve kavramların günlük yaşamda kullanılmasını sağlamayı ve sorun çözme, akıl yürütme, kıyas yapabilme ve analitik düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Program üç modülden oluşmaktadır: öğrenmeye hazırlık (300 ders saati), okuma yazma (250 ders saati) ve matematik (200 ders saati). Bu modüllerde öğrenci için hedeflenen kazanımlar, ölçme ve değerlendirme yöntemleri, öğretim yöntem ve teknikleriyle ilgili detaylı bilgi sağlanmaktadır.

Ayrıca MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ‘Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler İçin Performans Belirleme Formu’ hazırlanmıştır. Bu formun hazırlanmasındaki amaç ÖÖG olan bireylerin öğrenmeye hazırlık, okuma yazma ve matematik becerilerine ilişkin performanslarını belirlemek ve buna dayalı olarak eğitim planı hazırlamaktır. Özel Öğrenme Güçlüğü Destek Eğitim Programı’nda bulunan modüllere paralel olarak performans değerlendirme formu detaylandırılmıştır.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ NEDENLERİ

Özel öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerle yapılan çalışmalarda beynin yapısında ve işleyişinde belirgin farklılıklar gözlemlenmiştir.

Örneğin:

- Bazı bireylerde beynin iki yanında da bulunan ve dil ile ilgili olan planum temporale alanında farklılıklar görülmektedir.

- Disleksi olan bazı bireylerde bu iki alan aynı boyuttadır. Disleksi olmayan bireylerde ise sol planum temporale belirgin şekilde daha geniştir.
- Bilgiyi işleme süreci daha yavaş bir hızda veya ÖÖG olmayan bireylere göre daha farklı yöntemlerle gerçekleşmektedir.
- Öğrenme süreci doğruluk oranı düşük veya daha yavaş şekilde olabilmekte ve öğrenme ile ilgili bir işi yaparken yeteneksizlikten veya yetersizlikten kaynaklanmayan bir şekilde beklenin altında performans sergileyebilmektedir.

Beyin yapısındaki ve işleyişindeki farklılıklar ÖÖG olan bireylerin öğrenemeyeceği anlamına gelmemektedir. Eğitimsel süreç, öğrenme stratejileri, telafi teknikleri ve iyileştirici müdahaleler öğrenme sürecini anlamlı şekilde etkilemektedir. Bu nedenle, ÖÖG olan bireylerin özel gereksinimlerini karşılayabilecek etkili ve verimli öğrenme ve öğretme yöntemleri belirlenmeli ve eğitim sürecinde kullanılmalıdır.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ BELİRTİLERİ

Okul Öncesi Dönem

- Sözcükleri telaffuz etmede güçlük
- Doğru sözcükleri bulmada güçlük
- Alfabeyi, rakamları, renkleri, şekilleri, haftanın günlerini öğrenmede güçlük
- Yönergeleri takip etmede güçlük
- Kalem ve silgi gibi araçları tutmada güçlük
- Ayakkabısının bağcıklarını bağlamada, giysisinin düğmelerini iliklemede güçlük
- Kısa dikkat süresi (örneğin, 5 yaşında bir çocuğun kısa bir hikâyeyi dinleyecek kadar uzun süre oturamaması)
- Kolayca ilginin/dikkatin dağılması
- Zayıf dinleme becerileri
- Bir şey yapmaya istekli olmama (örneğin, tembel ya da karşı gelen biri gibi görünme)
- Yeterince gelişmemiş konuşma ve dil becerisi
- Garip ya da sakar hareketler (örneğin, düğmeyi ilikleyememe, zıplayamama vb.)
- Yaşına uygun olmayan davranışlar sergileme

- Genellikle dağınık/düzensiz olma
- Kâğıt ve kalemle yapılan etkinliklerde zorluklar yaşama
- 2,5 yaşına kadar kelimelerden cümleler oluşturamama
- Konuşmasının çoğunluğunun (%50≥) anlaşılmaması

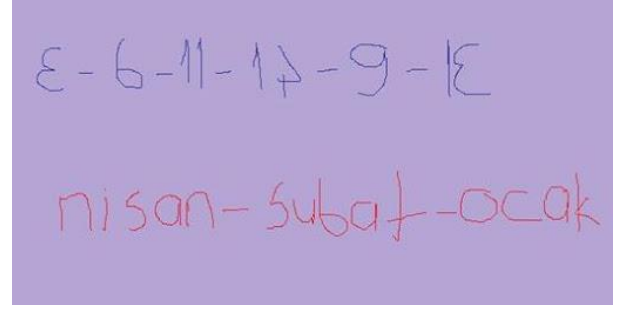
İlkokul/Ortaokul Dönemi

- Harfler ve sesler arasında bağlantı kurmada güçlük
- Sesleri kullanarak sözcük üretmede güçlük
- Okurken basit kelimeleri karıştırma
- Basit matematik kavramlarını anlamada güçlük
- Zamanı söyleme ile ilgili becerilerde güçlük
- Yeni becerileri öğrenmede güçlük
- Açık uçlu sorulara cevap vermede güçlük
- Okumayı veya yazmayı sevmeme veya yüksek sesle okumadan kaçınma
- Günlük yaşamında düzensizlik (ödevlerinin düzensiz olması, odasının dağınık olması gibi)
- Kötü el yazısı
- Alfabeyi ve kafiyeli kelimeleri öğrenmede ve seslerle harfleri eşlemede zorluklar
- Sesli okuma yaparken birçok hata yapma, sık sık tekrarlama ve okumaya ara verme
- Okuduğunu anlama problemleri yaşama
- Heceleme etkinliklerini yerini getirmede zorlanma
- Uygunsuz şekilde kalem tutma ve karmakarışık yazı yazma
- Yazılı anlatımda zorluklar yaşama
- Dil ediniminde gecikme yaşama ve sınırlı kelime hazinesine sahip olma
- Harflerin seslerini hatırlamada problem yaşama ve kelimelerdeki küçük ses farklılıklarını ayırt edememe
- Esprileri, karikatürleri ve nükteli ifadeleri anlamada zorluklar
- Yönergeleri takip etmede zorluklar
- Kelimeleri yanlış telaffuz etme
- Kendini sözel olarak ifade etmede zorluklar ile konuşma ve yazmada doğru kelimeleri bulmada problem yaşama

- Karşılıklı konuşmada sıra alma ve konuşma sırasında karşısındaki kişi ile arasındaki mesafeyi ayarlama gibi iletişimin sosyal kurallarına uymama
- Matematikle ilgili sembolleri karıştırma ve sayıları yanlış okuma
- Dinlediği bir hikâyeyi oluş sırasına göre tekrar anlatmada sorun yaşama
- Bir işe nereden başlayacağı konusunda karar vermede zorlanma

EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA SÜRECİ

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine karar verilir. Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılması rehberlik ve araştırma merkezinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. Tanılamada bireyin; tıbbî değerlendirme raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim öyküsü, tüm gelişim alanlarındaki özellikleri, akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim performansı, ihtiyaçları, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve bireysel gelişim raporu dikkate alınır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama; eğitimin her tür ve kademesindeki geçişler ile bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak veli ya da okulun/kurumun isteği üzerine gerektiğinde tekrarlanır.

Millî eğitim müdürlükleri, örgün ve yaygın eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, üniversiteler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sosyal hizmet birimleri ve yerel yönetim birimleri özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve tanılanması amacıyla RAM'a yönlendirilmesinde sorumluluğu paylaşırlar.

Bireyin Özel Öğrenme Güçlüğü tanısı alabilmesi için;

- Bireyin yaşadığı öğrenme zorluklarının en az altı aydır devam eden bir durum olması,
- Bireyin bir ya da daha fazla akademik alanda başarısının var olan potansiyelinden/ performansından düşük olması ya da bireyin sağlanan eğitim müdahalelerine çok düşük tepki vermesi/ göstermesi (beklenen başarıyı sergilememesi),
- Bireyin yetersizliklerinin önemli derecede özel eğitim hizmetini gerektirmesi,

- Bireyin değerlendirme sürecine kadar yeterli ve uygun öğrenme fırsatlarının içinde yer almış olması,
- Bireyin başarısız olmasının nedenlerinin sağlık problemleri, duygusal problemler, kültürel farklılık ve ekonomik nedenler gibi durumlarla ilişkili olmaması, beklenmektedir.

ÖĞRETMENLERE ÖNERİLER

Öğrenme güçlüklerinin erken teşhis edilmesi ve bu güçlükler erken müdahalede bulunmak çocuğun okul performansı için son derece önemlidir. Öğrenme güçlüğüne erken fark edilmesinde öğretmenin gözlemleri ve değerlendirmeleri de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretmen akademik performansı düşük çocukları risk altında olan çocuklar olarak kabul etmeli ve gerekli tedbirleri alarak onları derslerde desteklemelidir. Bu destekler dersin programının, kullanılan materyallerin ve yöntemlerin yeterli ve etkili olup olmadığını kontrol etmeyi ve bu konuda gerekli değişiklikleri yapmayı içermektedir.

Eğer öğretmen, çocuğa sınıf içinde gerekli desteği sağladığı halde (daha fazla görsel anlatım, tahtaya ya da kendine yakın oturtma, derste soru sorarak aktif kılma, daha ilgili davranma gibi) öğrencinin akademik performansında bir ilerleme görmüyorsa, önce rehber öğretmeni ve okul yönetimini bilgilendirmeli sonra da aile ile iletişime geçmelidir. Ailenin de görüş ve onayı alınarak çocuk değerlendirilmek üzere RAM'a yönlendirilmelidir. Bu süreçte öğretmenler, çocuğun değerlendirme istek formunda RAM tarafından istenilen gelişim alanlarını dikkatli bir şekilde doldurmalı ve değerlendirme sürecine katkı sağlayabilecek kendi gözlem ve değerlendirmelerini içeren ayrıntılı bir rapor sunmalıdır.

Öğretmenler ÖÖG tanısı almış öğrencileri için mutlaka işlevsel BEP hazırlamalı ve öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerini yakından takip etmelidirler. ÖÖG olan öğrencilerin özellikle akademik beceriler konusunda bireysel ve/veya küçük grup eğitimleri

ile desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca ÖÖG olan öğrencilerin başarılı oldukları beceriler öne çıkarılarak başarıyı tatmaları sağlanmalı ve öğrencilerin kendine güven ve motivasyonları artırılmalıdır. Süreç içinde eğer öğrenci destek eğitim almakta ise destek eğitim sağlayan öğretmen ile sürekli iletişim halinde olmak öğrencinin akademik gelişimi için çok önemlidir. Bunun yanı sıra öğretmenler aileler ile iletişimi sürdürmeli ve ailelerin öğrencilerin eğitim sürecine aktif katılımları konusunda yönlendirme yapmalı ve tavsiyeler vermelidirler.

KAYNAKLAR:

MELEKOĞLU, M. A. ve ÇAKIROĞLU, O. [Editörler] (2017). Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar (3. Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık. ISBN: 978-605-4551-98-9

MELEKOĞLU, M. A. & SAK, U. [Editörler] (2017). Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek. Ankara: Pegem Akademi.

YILDIRIM DOĞRU, S. S. [Editör] (2012). Öğrenme güçlükleri. Ankara: Eğiten Kitap. ISBN: 9786055472788

SARI, H. [Çeviri Editörü] (2013). Öğrenme güçlüğü olan bireyler ve eğitimleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. ISBN: 9786051331799

VASSAF, B. H. (2011). Öğrenme yetersizliği. Alfa Yayıncılık. ISBN: 9786051063560

GREEN, S. ve REID, G. (2015). Disleksi ile başa çıkmak için 100+ pratik öneri. Arkadaş Yayıncılık. ISBN: 9789755098173

YÜCEDAĞ, E. D. (2016). Dans Eden Kelimeler. Elma Yayınevi. ISBN: 978-605-9367-08-0

MOORE MALLINOS, J. (2009). Bende disleksi var. Tübitak Yayınları. ISBN: 9789754034950

SEMERCİ, B. (2013). Öğrenme güçlüğünü nasıl yendim? Yeşil Dinozor Yayınevi. ISBN: 9786054806010

ERİNÇMEN KANOĞLU, M. (2014). Tumburluplar - disleksik misleksik. Çikolata Yayınevi. ISBN: 9786055082086